

30 .4.2019

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Lausuntopyyntö 19.3.2019, Dnro STM003:00/2019

Lausunto yrittäjän työeläketurvan kehittämistä selvittäneen työryhmän raportista

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää valtiovarainministeriön lausuntoa yrittäjien työeläketurvan kehittämistä selvittäneen työryhmän raportista. Työryhmän tehtävänä on ollut selvittää ratkaisuvaihtoehtoja alivakuuttamiseen ja työtulon määrittämiseen liittyviin ongelmiin ja toisaalta selvittää YEL-vakuuttamisen joustavoittamista pienimuotoista ja satunnaista yritystoimintaa harjoittaville. Työn tavoitteena on ollut turvata yrittäjän työuran aikaisen toimeentulon tason kohtuullinen säilyminen eläkkeellä ja yrittäjien työeläketurvan tarkoituksenmukainen järjestäminen.

Valtiovarainministeriön lausunto

Työryhmän esitysten tärkeimpänä periaatteellisena lähtökohtana voidaan nähdä vakuuttamisen pakollisuuden vahvistamiseen tähtäävät toimet. On olemassa näyttöä siitä, etteivät ihmiset itse osaa etukäteen riittävässä määrin varautua eläkkeellä oloa varten. Sama koskee myös varautumista niihin riskeihin, joihin työuran aikainen sosiaaliturva tarjoaa suojaa. Ei ole myöskään nähtävissä erityisiä perusteita sille, miksi eläkevakuuttaminen ei olisi yrittäjille kattavaa ja pakollista, kun se on sitä palkansaajille.

Alivakuuttamisen vähentäminen vahvistaisi niiden yrittäjien asemaa, jotka ovat jo nykyisellään huolehtineet riittävästä vakuutusturvastaan. Samoin se vahvistaisi niiden yrittäjien asemaa, jotka näin haluaisivat tehdä, mutta eivät siihen pysty yrittäjien välisestä kireästä kilpailutilanteesta johtuen. Työtulonsa alivakuuttavat yrittäjät voivat tällä hetkellä myydä tuotteitaan ja palveluitaan muita edullisemmin, jos ja kun he eivät muilla keinoin varaudu riskeihin, joilta YEL-vakuutus suojaa. Esityksen voi katsoa vahvistavan yrittäjien välisiä tasapuolisia kilpailuolosuhteita.

Tärkein työryhmän esiin nostama muutostarve YEL-järjestelmän nykytilassa on yrittäjien työnteon alivakuuttaminen ja siitä johtuva sosiaaliturvan alhainen taso. Työryhmän raportin mukaan alivakuuttamisen ehkäisemiseen tähtäävät toimet liittyvät pääasiassa YEL-työtulon vahvistamiseen ja tarkistamiseen. Työryhmän ehdotukset työtulon yksityiskohtaisemmasta määrittelystä lain tasolla sekä työtulojen säännöllisestä seuraamisesta myös yritystoiminnan aikana ovatkin kannatettava. Vakuutettavan yritystoiminnan alkuvaiheessa mahdollisesti virheellisesti arvioitu tai myöhemmin yrittäjätyön vakiintuessa liian alhaiselle tasolle vahvistettu työtulo tulee oikaista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa työtulon määrään vaikuttavien perusteiden muututtua olennaisesti.

Työryhmän raportista ilmenee, että nykyisessä käytännössä uusi yrittäjä arvioi itse YEL-työtulonsa sopivan suuruiseksi ja eläkevakuuttaja vahvistaa sen pääsääntöisesti ilmoitetun mukaiseksi. Nykymallissa eläkevakuuttajilla ei ole taloudellisia tai muitakaan kannustimia selvittää tarkemmin ilmoitetun työtulon oikeellisuutta vakuutusta otettaessa, vaikka laki nykyiselläänkin jo velvoittaa eläkevakuuttajan vahvistamaan hakemuksesta poikkeavan työtulon, mikäli se ei ole eläkevakuuttajan mukaan hyväksyttävissä.

Työryhmän ehdotus YEL-vakuutusten tarjonnassa noudatettavan tiedonantovelvollisuuden säätämisestä laissa on myös kannatettava. Työryhmän raportista ilmenee, että lakisääntöiseen työeläkevakuutukseen liittyvää yhteistyökumppaneiden käyttöä ja näiden toimintaan liittyvää tiedonantovelvollisuutta ei säännellä nykyisellään kattavasti. Epäselvyyttä on voinut käytännössä syntyä esimerkiksi YEL-vakuutuksen ja muiden pitkäaikaisen sijoittamisen tuotteiden tai vakuutusten keskinäisestä asemasta. Tiedonantovelvollisuudesta säätäminen parantaisi todennäköisesti yrittäjän mahdollisuuksia vertailla eri eläkevakuuttamisen muotoja keskenään.

Toteutuessaan esitys kasvattaisi YEL-vakuutusmaksutuloja ja vahvistaisi sitä kautta julkista taloutta etenkin lyhyellä aikavälillä. Erityisesti valtiontalous vahvistuisi, sillä suuremmat vakuutusmaksutulot pienentäisivät YEL-järjestelmän alijäämää, jonka valtio nykyisellään kattaa. Pidemmällä aikavälillä valtion kustantaman perussosiaaliturvan kustannukset pienenisivät, kun YEL-eläkkeiden taso kasvaisi. Toisaalta YEL-vakuutusmaksujen kasvu vähentäisi valtion ja kuntien saamia verotuloja, sillä vakuutusmaksut ovat täysimääräisesti vähennettävissä yrittäjän verotettavista tuloista. Lisäksi YEL-työtulon perusteella maksetun sosiaaliturvan kustannukset kasvaisivat.

Ehdotus johtaisi toisaalta yrittäjien maksamien pakollisten verojen ja veronluonteisten maksujen kasvuun. Sillä saattaisi olla myös kielteisiä työllisyysvaikutuksia, vaikka maksuja maksava yrittäjä maksamistaan maksuista pitkällä aikavälillä odotusarvoisesti hyötyykin. Siksi uudistus olisi hyvä tehdä vaiheittain tai riittävällä siirtymäajalla, jotta yrittäjillä olisi aikaa sopeutua uuteen tilanteeseen.

Hyvä yrittäjäeläkejärjestelmä ja siihen liittyvä palvelukokonaisuus on myös yrittäjän kannalta mahdollisimman yksinkertainen, ymmärrettävä, ennustettava, helppokäyttöinen ja tarpeen tullen joustava. Yritystoiminnan aloittamisen ja pyörittämisen helppous tukee talouskasvua, tuottavuutta ja työllisyyttä, koska pienyritystoiminta on kansantalouden toiminnan kannalta tärkeää.

Työryhmä on ansiokkaasti kiinnittänyt huomiota myös nykyisen YEL:n hoitokulumallin kustannustenjakoa vääristävään vaikutukseen. Jatkovalmistelussa hoitokuluosan määräytymisperusteet on syytä selvittää.

Työryhmä on tässä vaiheessa arvioinut vasta ohuesti ja yleisellä tasolla esityksen vaikutuksia vakuutettuihin, työeläkelaitoksiin, työmarkkinoihin tai yritystoimintaan laajemmin. Tarkempi arvio esityksen taloudellisista vaikutuksista esitetäänkin tehtäväksi jatkovalmistelussa. Edellä mainittujen vaikutuskohteiden lisäksi muutosehdotusten vaikutuksia tulee arvioida erityisesti valtion ja kokonaisuutena julkisen talouden näkökulmasta.

Valtiosihteeri
kansliapäällikkönä

Martti Hetemäki

Budjettipäällikkö,
osastopäällikkö

Hannu Mäkinen